

*Библиотека
за четене*

За първи път
на български език!

Артър Конан Дойл
**ПОДВИЗИТЕ НА
БРИГАДИР ЖЕРАР**

Издателство
ПАРИТЕТ

РУСКИ КНИГИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Артър Конан Дойл. ПОДВИЗИТЕ НА БРИГАДИР
ЖЕРАР. 256 стр. /*The Exploits of Brigadier Gerard*
Поредица БИБЛИОТЕКА ЗА ЧЕТЕНЕ
Превод: Таня Балова

„Подвизите на Бригадир Жерар“ е увлекателен роман, в който Артър Конан Дойл умело преплита художествената измислица с реални исторически факти, събития и имена и по този начин придава неповторим колорит и убедителност на повествованието. Бригадир Жерар е герой от Наполеоновите войни, сладкодумен разказвач, ненадминат шегаджия и удивителен самохвалко. Той смело влиза в битка както с англичани, така и с испанци, германци и руснаци, непрекъснато попада в заплетени ситуации и се забърква в сложни проблеми, понякога губи, но винаги оцелява, и дори в най-опасните ситуации запазва присъствие на духа. Жерар приема нещата от живота с фин хумор, галантен е към красивите дами и остава верен до гроб на своя император.

Какво ли не е изпитал бригадир Жерар! Става довереник и приятел на самия Наполеон; попада в плен на английския крал, но получава обратно свободата си; облича се като донски ка-зак, за да спаси важни документи от национално значение...

Тази блестяща приключенска история с право се подрежда до най-добрите истории за Шерлок Холмс, разказани някога от сър Артър Конан Дойл.

***Всички книги в сайта www.paritetbg.com
са с отстъпка 20 %.***

Превод и редпечатна подготовка Паритет ООД

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-429-6

Съдържание

Подвизите на бригадир Жерар. <i>Историята на създаване на романа</i>	5
Как бригадирът се озова в Черния замък	13
Как бригадирът ликвидира братята от Аячо	41
Как на бригадира му се падна поп	69
Как на императора му се падна бригадир	99
Как бригадирът премери сили с маршал Одеколон	127
Как бригадирът се опита да спечели Германия	159
Медалът на бригадир Жерар	191
Как дяволът изкушаваше бригадира	222

ИЗДАДЕНИ В „БИБЛИОТЕКА ЗА ЧЕТЕНЕ“

1. **Александър Куприн** – ДУЕЛ
2. **Александър Дюма** – КАВАЛЕРЪТ Д'АРМАНТАЛ
3. **Александър Куприн** – БЯЛАТА АКАЦИЯ, разкази
4. **Майн Рид** – КВАРТЕРОНКАТА
5. **Януш Корчак** – КРАЛ МАТИУШ ПЪРВИ
6. **Лев Толстой** – СЕВАСТОПОЛСКИ РАЗКАЗИ.
ХАДЖИ МУРАТ, повести
7. **Иван Тургенев** – ПРОЛЕТНИ ВОДИ. АСЯ, повести
8. **Йенс Петер Якобсен** – НИЛС ЛЮНЕ
9. **Оноре дьо Балзак** – ЕДНА ТЪМНА АФЕРА
10. **Сигрид Унсет** – СЪРЦЕТО НА ЙЕНИ
11. **Джек Лондон** – ЗВЕЗДЕН СКИТНИК ИЛИ
УСМИРИТЕЛНА РИЗА
12. **Антон Чехов** – ЖИВОТЪТ Е ПРЕКРАСЕН!, разкази
13. **Фьодор М. Достоевски** – ИГРАЧЪТ НА РУЛЕТКА
14. **Велики руски драматурзи** – **Н. Гогол**, РЕВИЗОР; **А. Н. Островски**, ПРАВДАТА Е ДОБРО, НО
ЩАСТИЕТО Е ПО-ДОБРО, пиеси
15. **Алексей Толстой** – УСОЙНИЦА; МИШУКА
НАЛИМОВ; ПРИКЛЮЧЕНИЯТА НА РАЗТЪОГИН;
АРХИП, повести и разкази
16. **Александър Пушкин** – КАПИТАНСКАТА
ДЪЩЕРЯ; ДУБРОВСКИ, повести
17. **Артър Конан Дойл** – НЕ САМО ШЕРЛОК ХОЛМС,
разкази
18. **Майн Рид** – ЛОВЦИ НА РАСТЕНИЯ
19. **Дж. Бърнард Шоу** – КАНДИДА; ПИГМАЛИОН,
пиеси
20. **Лев Толстой** – КРОЙЦЕРОВА СОНАТА; ДЯВОЛ,
повести
21. **Ал. Куприн**, ЯМА; **Л. Толстой**, ОТЕЦ СЕРГИЙ –
БЪДИ МОЯ! ПОРОЧНИ СТРАСТИ, повести
22. **Иван Тургенев; Фьодор Достоевски; Антон Чехов;**
Иван Бунин; Александър Грин; Михаил Булгаков;
Андрей Платонов – ЗА ЛЮБОВТА, разкази
23. **Джеймс Оливър Кърууд** – КАЗАН, роман
24. **Ги дьо Мопасан** – ПО ВОДАТА. Френски истории
25. **Артър Конан Дойл** – ШЕРЛОК ХОМЛС – ТОВА
СЪМ АЗ, биография

Подвизите на бригадир Жерар

Историята на създаване на романа

Известно е, че Артур Конан Дойл смятал себе си преди всичко за писател на исторически романи, а след това за автор на творби с криминални и фантастични сюжети. Той проявява голям интерес към три епохи от миналото на Англия и Европа. На първо място това е времето на Стогодишната война от XIV – XV век; на второ – времето на Английската буржоазна революция от XVII век и накрая – Наполеоновите войни, от Трафалгар до Ватерло.

Писателят посвещава на тези исторически периоди и на събитията, случили се през тях, няколко произведения, в това число четири повести: „Подвизите на бригадир Жерар“, „Приключенията на бригадир Жерар“, „Чичо Бернак“ и „Гигантската сянка“.

През последните десетилетия на XIX век темата за Наполеон е широко застъпена в европейската литература. Войната, разтърсила Европа в началото на века, Бонапарт, неговите почитатели и врагове, движението на армиите, битките и жертвите – всичко това постепенно остава далеч във времето, но произведенията, посветени на тази тема, ни позволяват да видим в общ план и в перспектива историята каквато е била в действителност.

През 1892 година излиза английският превод на „Мемоарите“ на барон Дьо Марбо – капитан, а впоследствие и майор от армията на Наполеон. Английският писател Мередит (1828 – 1909), познат на Конан Дойл, който много ги харесва, му дава книгата и му препоръчва непременно да я прочете. „Мемоарите“ на Марбо пленяват Конан Дойл, така че той намира и прочита френския оригинал, а после и всички

историко-документални и мемоарни книги за Наполеоновите войни, които успява да открие. В библиотеката му тези съчинения в три тома се пазят с многобройните му лични бележки.

Под влиянието на Марбо въображението на писателя се развихря и той създава образа на своя бригадир Жерар, който притежава неподражаема самоувереност, доблест, високо мнение за собствените качества и неподправена искреност. И макар да не можем да повярваме във всички подвизи, които според думите му е извършил Марбо, само запознанството с тази личност вече ги оправдава. С това до голяма степен се обяснява и впечатлението, което книгата оставя у читателите. Когато Конан Дойл избира Марбо за първообраз на бригадира, комичният ефект се постига чрез контраста между лекотата на френския език и тежкия и тромав английски изказ.

Докато четете френски военни мемоари, Конан Дойл остава изненадан, че именно самонадеяността на техните автори „възражда самия дух на рицарството... Няма по-образцов рицар от Марбо“.

Ако разглеждаме постъпките на бригадир Жерар, без да вземаме предвид тона на повествованието, можем да си го представим като средновековен рицар, тръгнал да спасява гроба Господен. Но неговото наивно самохвалство, непосредственост, твърдата му убеденост, че всяка жена е луда по него, са нещата, които карат читателя да се смее от сърце. Жерар е неизменно верен на благородните стремежи на сърцето си. Той е като жив – с разресани бакенбарди и засукани мустаци.

„Подвизите на бригадир Жерар“, а след това и „Приключенията на бригадир Жерар“ са най-добрите творби на Артър Конан Дойл за епохата на Наполеон. Магията се крие във факта, че авторът гледа на всичко, за което пише, с очите на французин. Бригадирът е истински французин, същият, какъвто е и Марбо. Нито един фалшив жест или

дума. Всичките му номера, които вбесяват враговете и така развеселяват читателя, са правдоподобни. Той е изразител на жизнения дух на една велика армия и от гърдите му неудържимо напират възгласът: *Vive l'Empereur!*, а мнението му за английския характер разкрива не по-малко неговия собствен. Когато представя някого в смешна светлина, той всъщност представя себе си и само себе си, но не и Франция или французите. С това се обяснява успехът на образа на бригадир Жерар, а и на самия Артър Конан Дойл като негов създател.

В началото на 1894 година Конан Дойл написва първия от разказите в новия цикъл „Медалът на бригадир Жерар“ в швейцарския град Давос, планински климатичен курорт, където писателят живее по това време заедно с болната си от туберкулоза съпруга.

През есента на същата година, още преди да го публикува, Конан Дойл прочита разказа пред американска публика в нийоркския театър „Далай“, по време на тримесечното си турне в САЩ.

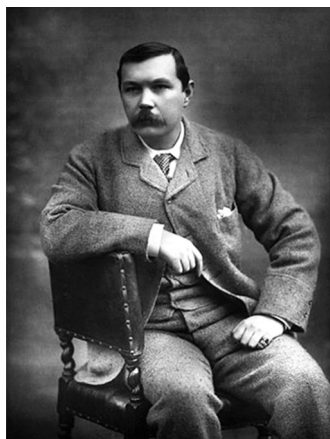
Благодарната американска публика, която обича писателя, възприема разказа за приключенията на бригадир Жерар, както и всичко друго, излязло изпод перото му – с възторг, а писателят, въодушевен от успеха си, по-късно публикува разказа в списание „Стренд“.

Когато се връща в Давос, той продължава работата си по новия цикъл.

„Завърших два нови разказа от серията за Жерар. Първият от тях е „Как на бригадира му се падна поп“. Вторият – „Как на императора се падна бригадир“. И двата са доста успешни. Така че, когато завърша останалите четири епизода, ще се получи чудесна книга, която вярвам, ще бъде доста търсена. Надявам се да завърша всичко към края на зимата – по два разказа на месец. Мисля, че това е нещо ново“ – съобщава Конан Дойл в писмо до майка си от януари 1895 година.

Шерлок Холмс – това съм аз*

Артур Конан Дойл, 1893 г.

Майор Понд, стар приятел на Дойл и преподавател на Инес** предлага на братята да заминат за Америка на борда на специално осигурения лайнер „Елба“, за да може Артур да представи разказите си на американската публика. Когато през първите дни на октомври „Елба“ влиза в пристанището на Ню Йорк, между останалите пътници на кораба са и прочутият английски писател Конан Дойл, и младият офицер на име Инес Дойл. Турнето на Дойл минава успешно. Жителите на трийсет от най-големите градове в Америка аплодират на крака английския писател, който по два часа чете творбите си. Разглезена от устното четене на Марк Твен, американската публика ликува. Дойл навсякъде прочита един и същи разказ – „Медальт на бригадир Жерар“. Явно точно тази творба в устно изпълнение звучи като

* Откъс от книгата „Артур Конан Дойл: Шерлок Холмс – това съм аз“. Автор: Анна Покровская. Публикувана от издателство „Паритет“.

** Инес е син на Артур Конан Дойл – бел. ред.

бляскав хумористичен скеч. Дойл го установява случайно по време на премиерното изпълнение в Ню Йорк. Тогава той излиза на сцената и разказва на публиката за Шерлок Холмс, за Англия и за литературните новости. Изказването му вече приключва. Но публиката явно чака още нещо. Дойл се замисля за секунда, после изважда от вътрешния си джоб сгънатите на четири листове с ръкописа на разказа. И започва да чете „Медалите...“. Тогава изведнъж долавя, че в залата цари мъртва тишина. Хвърля бърз поглед и вижда стотиците вперени в него очи. Тези очи на публиката той запомня за цял живот. После, когато го питат какво разбира под думата „успех“, Дойл си спомня точно миговете на сцената в Ню Йорк. Сетне избухват бурни оваци – неочаквано и вълнуващо като стряскане или внезапна радост. Писателят се оглежда и долавя възхитения поглед на Инес.

Дойл се прибира от Америка много богат. В Лондон прекарва само два дни. Първата вечер просто си почива след уморителното пътуване. А на другата сутрин изпраща Инес до службата му и отива в редакцията на списание „Стренг“. Като го вижда, редакторът пребледнява и започва да говори нещо за Шерлок Холмс и за катастрофата, която претърпяло списанието. След краха на „Стренг“ редакторът прекарал инфаркт.

– Всичко ще бъде наред – уверява го Дойл. – Ето ви няколко нови разказа, които непременно ще оправят нещата. Може да не бързате с хонорара.

– Разкази за Шерлок Холмс ли са?

– По-добри са, много по-добри. Това са разкази за бригадир Жерар.

След като излиза следващият брой на „Стренг“, в който е публикуван първият разказ от цикъла: „Медалът на бригадир Жерар“, списанието се сдобива с голям брой нови абонати. Трудно е за вярване, но са точно двайсет хиляди. Тиражът и репутацията на списанието са възродени. Главният редактор е на седмото небе от щастие.

Писателят не успява веднага да намери заглавие на новия цикъл разкази, но Гринхоф Смит, редакторът на „Стренд“ му предлага да ги нарече „Приключенията“. Конан Дойл обаче решава да се спре на „Подвизите“, които включват осем разказа. Можело е да бъдат и повече: в един от бележниците си авторът е запазил първоначалния замисъл за неизвестна на читателите история с Жерар, свързана по някакъв начин с жената на Наполеон Жозефина и един друг, в които става дума за шантаж.

„Наполеон каза, както, естествено, помните, че имам най-храброто сърце в неговата армия. Е, развали всичко, като добави, че съм и с най-тъпата глава. Но както и да е. Не е почтено да си припомняме лошите мигове в живота на един велик човек.“

Тези думи на бригадира ги няма в публикуваните разкази на Конан Дойл, те са запазени само в бележника му, един от многото, изпълнен с бележки за обстановката в обкръжението на Наполеон – за Мюрат със сабята в ножницата и бастунчето в ръка, за старите мустакати бойци, които успяват да скрият по две бутилки вино в мечешките си калпаци и да се подпират на мускетите си като на патерици, когато са уморени, за „бледото лице и хладната усмивка“ на Бонапарт.

Ако в криминалните си разкази, които пише, за да задоволи очакванията на публиката, Конан Дойл си позволява всякакви неточности и хронологични гафове, то в историческия жанр винаги се старее да е изключително стриктен и точен.

В спомените си той пише: *„Започнах серия разкази за бригадир Жерар, която се базира предимно на великата книга „Спомените на генерал Марбо“ (по друг повод я нарича „най-добрата книга за войници в света“). Наложих ми се да проуча епохата на Наполеон много детайлно и моите описания на подробностите от военен характер според мен са доста точни, дотолкова точни, че получих*

сърдечно писмо с похвали от Арчибалд Форбс, прочутия военен кореспондент, който е голям познавач на епохата на Наполеон и военното дело“.

Конан Дойл представя списъка на прочетените от него спомени за Наполеоновите войни в увода към следващата си книга с разкази – „Приключенията на Жерар“.

Що се отнася до много разисквания въпрос в посветената на творчеството на Конан Дойл критика за непосредствените сюжетни заемки от „Мемоарите“ на Марбо, изследователите разглеждат този проблем различно, макар че като цяло стигат до следното решение: докато събира материала, Конан Дойл е прочел безброй книги, но както и преди над всичко е поставил „Мемоарите“ на Марбо. Изследователите ги съпоставят с „Подвизите“ и „Приключенията“ на бригадир Жерар и намират доста сходни епизоди, описания и характеристики. Това не е заемка, а приближаване до стила на разказвача. Все пак в два от случаите: превземането на Сарагоса и „Как бригадирът се състезавал с маршал Милфлор“, Конан Дойл използва директно съответните глави от книгата на Марбо.

Макар „Подвизите“ и „Приключенията“ на Жерар да са предимно измислени, понякога дори фантастични и да напомнят за богатата фантазия на барон Мюнхаузен, обкръжението на бригадира и обстановката, в която той действа, имената на военачалниците и топонимите на сраженията отговарят на историческата истина. Тук Конан Дойл се е постарал да бъде максимално точен. Между другото Дюма и неговите трима мускетари също може би са източник за вдъхновение на Конан Дойл. Неслучайно неговият бригадир е гасконец също както Д’Артанян.

Изследователят на творчеството на Дойл Х. Пирсън пише: *„Понякога Дойл използва случай, описан от Марбо, и го променя така, че да отговаря на неговото повествование... И тъй, ясно е, че Дойл е донякъде длъжник*

на Марбо, както Шекспир е бил длъжник на Плутарх^{*}. Но Дойл надминава Марбо по фантазия, както Шекспир е надминал Плутарх по въображение. Почти на всяка страница от разказите за Жерар има по някой щрих, благодарение на който бригадирът се изправя пред нас с цялата си комична достоверност, тъй далеч от тази на прототипа му Марбо, който всъщност не се смята за комична фигура“.

Отделните епизоди от „Подвизите на бригадир Жерар“ са публикувани най-напред в списание „Стренд“. „Медалът на бригадир Жерар“ излиза в декемврийския брой от 1894 г., останалите са поместени между април и септември 1895 г., а последният е публикуван на страниците на списанието през декември. През 1896 г., разказите излизат в отделна книга на лондонското издателство *Longmans Green*.

Читателският успех на разказите за Жерар, както предполага авторът, е значителен, макар да не надхвърля успеха на историите за Шерлок Холмс. Самият Конан Дойл, който така вдъхновено работи върху „Подвизите на бригадир Жерар“, впоследствие не крие разочарованието си от резултатите: *„Цели три години живеях сред книгите за времето на Наполеон и се надявах, че като ги попивах и се изпълвах с тях, в крайна сметка ще успея да напиша една стойностна книга, излъчваща очарованието на онази удивителна и възхитителна епоха. Но амбициите ми се оказаха непосилни за мен... И накрая продължителните ми и сериозни приготовления се претвориха в една малка книжка с войнишки разкази“*.

* Имат се предвид трагедиите „Юлий Цезар“, „Антоний и Клеопатра“, „Кориолан“ и „Тимон Атински“, чиито сюжети Шекспир заимства от „Сравнителни животоописания“ на древногръцкия историк Плутарх. – Бел. ред.

Как бригадирът се озова в Черния замък

Добре е, приятели мои, че ми засвидетелствате своите почитания – като ме почитате, така вие отдавате дължимото уважение и към Франция, и към самите себе си. Пред вас е застанал не просто един стар воин с посивели мустаци, който лапа омлет и си пийва вино; пред вас е къс от историята, последен от славното поколение войници, онези войници, станали ветерани още като момчета, които са се научили да държат шпагата, преди да се научили да държат бръснача, и които в стотиците битки нито веднъж не са позволили на врага да види какъв цвят са раниците им. Ние сме връзвали конете си в конюшните в Неапол, Берлин, Виена, Мадрид, Лисабон и Москва.

Дори днес, само да задрема във фотьойла, и пред очите ми прелитат великите воини – егерите със зелени куртки, великаните кирасири, уланите на Понятовски, драгуните с бели пелерини и разлюлените мечи калпаци на конните гренадири. Чувам бързите глухи удари по барабаните, а през кълбетата дим и прах виждам редиците мургави лица и дългите червени пера, които се реят над сабите, вдигнати на рамо. Ето, задават се червенокосият Ней и Льофевър с челюстта му на булдог, и

капризният като истински гасконец Лан; и накрая сред блестящата мед и разветите пера на шлемовете различавам човека с бледата усмивка, превитите рамене и празния поглед. Тогава вече – край на сънищата ми, приятели мои, защото скачам от креслото, изстрелвам ръката си напред и крясвам неистово, а мадам Тито отново се присмива на стареца, който живее, заобиколен от сенки.

Но макар и към края на нашите кампании аз бях бригадир и имах всички основания да се надявам, че скоро ще стана дивизионен генерал, но във всеки случай, когато искам да разкажа за радостите и тежобите на войнишкия живот, си спомням първите години от службата. Може би е добре днес да ви разкажа как се озовах в Черния замък, каква необичайна цел си постави младши лейтенант Дюрок и колко страшен сблъсък имах с човека, който преди това се наричаше Жан Карабен, а после – барон Щраубентал.

Трябва да ви кажа, че през февруари 1807 година, веднага след като превзехме Данциг, на майор Лежандру и на мен ни възложиха да докараме от Прусия в Източна Полша ново попълнение от четиристотин глави коне. Жестоките студове и особено великата битка при Ейлау бяха изстребили толкова коне, че нашият прекрасен Десети хусарски полк беше заплашен да се превърне в батальон от леката кавалерия. Напредвахме едва-едва – снегът беше

дълбок, пътищата – същинско изтезания, а ни пома- гаха само двайсет души, ранени, които се връщаха в строя. Освен това, ако има запаси от фураж само за един ден, а понякога няма и толкова, е трудно да накараш конете да се движат бързо. Минахме през Висла срещу Мариендердер и трябваше да продължим напред към Ризенберг, когато в стаичката ми в пощенската кантора, където бяхме спрели да почи- нем, влезе майор Лежандру с някакъв лист хартия в ръката.

– Ще трябва да ме напуснете – каза той с израз на отчаяние върху лицето.

Лично аз нямаше от какво да се отчайвам. Пра- во казано, той не заслужаваше помощник като мен. Но си замълчах и му отдадох чест.

– Това е заповед от генерал Ласал – продължи майорът. – Ще трябва веднага да заминете за Ро- сел и да се явите в щабквартирата на полка.

А началниците вече ме тачеха. На полка, зна- чи, му предстоеше някакво сражение и Ласал беше разбрал, че без моя ескадрон няма да мине. Вяр- но, че заповедта не дойде много навреме, защо- то дъщерята на пощенския началник беше млада чернокоса полякиня с кожа като слонова кост и се надявах на воля да си побъбря с тази девойка. Но пешката не може да възразява, когато пръстът на шахматиста я мести от едно квадратче в друго, така че слязох долу, оседлах едрия си вран кон на име Барабан и веднага поех на път.